

Vida Milošević

USPOSABLJANJE SUPERVIZORJEV ZA PODROČJE SOCIALNEGA VARSTVA V SLOVENIJI

PREDLOG MODELA

POGOJI ZA RAZVOJ SUPERVIZIJSKE MREŽE

V Sloveniji obstaja potreba po razvoju supervizijske mreže na področju socialnega varstva, pa tudi socialnega dela v celoti. To pa pomeni, da se moramo odločiti za model organizacije te mreže in zagotoviti vse potrebne pogoje, da bomo ta cilj dosegli.

Temeljno načelo pri oblikovanju tega modela mora biti, da moramo čimprej ustvariti možnost za supervizijo čim večjemu številu socialnih in drugih strokovnih delavcev. Pri tem pa nikakor ne kaže hiteti na račun kvalitete supervizije, ki jo bomo razvili. Kako naj hkrati zadovoljimo ta nasprotujoča si cilja?

Ocenjujemo, da obstaja takojšnja potreba po približno 100 kvalificiranih supervizorjih za področje socialnega varstva. V centrih za socialno delo kot primarnih institucijah socialnega varstva in tudi socialnega dela je najmanj šest področij dela, kjer bi strokovni delavci nujno potrebovali supervizijo. Gre za naslednja področja: delo z družino (partnerski odnosi) in razmerja med starši in otroki (kjer imamo supervizijo dobro razvito, vendar še ne za vse strokovne delavce), otroci in mladoletniki z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, otroci in mladoletniki z motnjami vedenja in osebnosti, bolezni odvisnosti, pomoč obsojenim osebam. Strokovnih delavcev v centrih za socialno delo, ki se ukvarjajo s temi področji, je verjetno okoli 300.

Upoštevati pa moramo tudi druge institucije socialnega varstva in tudi druge, kjer delajo

socialni in drugi strokovni delavci kot pomočniki ljudem z različnimi težavami, zaradi česar potrebujejo suport in možnost nenehnega učenja s pomočjo lastnih izkušenj. Te institucije so: domovi za stare ljudi, posebni socialnovarstveni zavodi, osnovne in srednje šole, zavodi za usposabljanje, psihiatrične bolnišnice, splošne bolnišnice in druge zdravstvene organizacije, vzgojne posvetovalnice, zbirni centri za begunce, nekatere delovne organizacije in podobno. Ocenjujemo, da je v teh institucijah po Sloveniji približno 300 profesionalcev, ki bi potrebovali supervizijo.

Upoštevati je treba tudi dejstvo, da je supervizija potrebna na vseh ravneh — za posamezne profesionalce, strokovne time, oddelke večjih institucij in za celotne organizacije (HAWKINS, SHOHEI 1992: 121). To bomo nedvomno zmožni zagotoviti šele v nekaj letih, trenutno pa je najnujnejše omogočiti individualno in timsko supervizijo strokovnjakom, ki pri delu vzpostavljajo tesne stike s strankami.

Koliko supervizorjev bi torej potrebovali, da bi lahko zadovoljili te najnujnejše potrebe? Če upoštevamo holandski model, po katerem je idealno število supervizantov na skupino 3, dobimo število 200 supervizorjev, ki bi jih takoj potrebovali.¹ In kje jih lahko najdemo?

Rešitev tega vprašanja leži v odločitvi, da se pri vzpostavljanju supervizijske mreže naslonimo na že obstoječi model supervizije na področju dela z družino in da takoj začnemo z usposabljanjem supervizorjev.

Obstoječi model je primeren glede na to,

¹ Tako bi bilo v primeru, ko bi vsak supervizor vodil le eno supervizijsko skupino, kar pa nikakor ni nujno. Nasprotno, vsaj dobri supervizorji - po katerih bo tudi večje povpraševanje - jih bodo gotovo vodili več, tako da je število potrebnih supervizorjev v resnici manjše. (Op. ur.)

da zagotavlja vertikalno povezanost, se pravi, da so vsi supervizanti posredno vezani na Visoko šolo za socialno delo, odkoder se prenaša znanje v sleherni center za socialno delo, hkrati pa se tudi preverjajo praktične izkušnje. Hkrati pa so strokovni delavci, ki delajo z družino, tudi horizontalno povezani v tako imenovane didaktične skupine, ki opravljajo vlogo supervizijskih skupin.

Da bi začeli razvijati supervizijsko mrežo tudi na področjih, kjer je še nimamo, potrebujemo takoj najmanj 12 usposobljenih supervizorjev. Če hočemo doseči vsakega strokovnega delavca na vseh področjih dela, kjer je supervizija nujno potrebna, moramo kmalu organizirati supervizijske in intervizijske skupine v vseh slovenskih regijah (denimo, vsaj 8). V ta namen bi potrebovali 96 novih supervizorjev. Poglejmo, kakšne možnosti imamo za to:

Na Visoki šoli za socialno delo imamo tri diplomirane supervizorje in še tri učitelje z izkušnjami na različnih strokovnih področjih in tudi z znanjem in izkušnjami iz supervizije. Poleg tega imamo v Sloveniji na področju socialnega varstva približno 30 strokovnih delavcev, ki so že doslej, čeprav brez formalnega usposabljanja, dobro opravljali supervizorsko delo. Tako je naše izhodišče relativno ugodno, najti moramo le način, da pritegnemo vse te potencialne k skupnemu delu.

Za te strokovne delavce predlagamo enoletno teoretsko in praktično usposabljanje iz supervizije, ki bi vodilo k nazivu „učitelj veččin supervizije na področju socialnega varstva“ (ali socialnega dela). Zanje predlagamo dva enotedenska tečaja in sistematično spremljanje njihovega supervizijskega dela (supervizija nad supervizijo) v enoletnem obdobju, ki bi ga opravljali supervizorji na Visoki šoli za socialno delo. Ti profesionalci bi bili pozneje ključni nosilci nadaljnega izobraževanja supervizorjev in razvoja supervizijske mreže v Sloveniji.

Med strokovnjaki, ki se ukvarjajo s supervizijo, so razprave, ali in kdaj novi supervizorji potrebujejo posebne tečaje, na katerih bi dobili potrebno teoretsko znanje o superviziji za svojo novo vlogo. Hawkins in Shohet (1992: 79) priporočata usposabljanje med prvim letom, ko že delajo kot supervizorji. Najpomembnejše je, navajata, supervizijsko spremljanje dela bodočih supervizorjev, torej zagotovitev

supervizije nad supervizijo. To priporočilo, ki smo ga tudi sami že preizkusili, vsekakor kaže upoštevati.

USPOSABLJAJE SUPERVIZORJEV

IZHODIŠČA PRI PRIPRAVI PROGRAMA

Zaradi nujnosti predlagamo pripravo in izvedbo dveh programov za usposabljanje supervizorjev. Prvi je program za usposabljanje učiteljev veččin supervizije, ki mu bo sledila specializacija iz supervizije. Te programe bo Visoka šola za socialno delo lahko izpeljala v več fazah. Specifična bo prva faza, namenjena formalni usposobitvi strokovnjakov, ki že opravljajo vlogo supervizorjev in jih bomo potrebovali pri organizaciji nadaljnega specialističnega študija. Ves specialistični program bo potekal ob upoštevanju nekaterih temeljnih načel:

a) Glede na to, da je bistvo supervizije učenje s pomočjo izkušnje, bodo specializanti supervizije najmanj dve tretjini časa, namenjenega študiju, porabili za pridobivanje izkušenj in imeli bodo možnost, da jih reflektirajo.

Razen tega, da bodo študenti neposredno delali v supervizijskih in intervizijskih skupinah, bodo v skladu s tem načelom pripravljene tudi seminarji. Na delovni dan bosta organizirani največ dve predavanji po 45 minut, ves ostali čas pa bo namenjen pridobivanju novih praktičnih izkušenj, ki so potrebne za supervizijo. Te izkušnje so, denimo, supervizijski proces, vodenje supervizijskega srečanja, kako učimo druge, vzpostavljanje dobrega odnosa s supervizantom, prepoznavanje skritih čustev in problemov, dajanje in sprejemanje povratne informacije (*feed-back*), uporaba različnih vrst intervencije v superviziji in podobno.

b) Vzdušje, v katerem se supervizanti počutijo varne, je eden temeljnih pogojev za supervizijo, saj je le tako mogoče skupno iskanje v učnem procesu. To potrebo bomo v usposabljanju za supervizijo upoštevali na dva načina:

- med vajami na seminarju bodo študenti razdeljeni v čim manjše skupine (do 6 v vsaki);
- pri organizaciji supervizijskih in intervizijskih skupin, kakor tudi pri določitvi supervizorjev, bomo optimalno upoštevali želje specializantov.

A po drugi strani spet ne moremo sestavljati skupin, katerih člani se predobro poznajo in jih vežejo prijateljske vezi. Določene tenzije v supervizijski skupini so lahko konstruktivne in pripomorejo k učenju. Treba bo torej najti ustrezno ravnovesje, da bomo po eni strani onemogočili preveliko domačnost, po drugi pa morebitne blokade.

c) Od vsega začetka se moramo izogibati nadzornemu vidiku supervizije in to upoštevati pri formiranju supervizijskih in intervizijskih skupin. To pomeni, da nadrejeni in podrejeni sodelavci iz iste institucije ne morejo biti člani istih skupin.

VPISNI POGOJI

Ker je potreba po supervizorjih pri nas velika, se moramo odločiti za ustrezne in jasne vpisne pogoje za specialistični študij supervizije. Število študentov bo v vsaki generaciji omejeno, zato nedvomno ne bo mesta za vse, ki bi se želeli usposabljanje za supervizijo. Vendar je pomembno, da ravno v prve generacije pridejo najboljši strokovnjaki, saj bodo to nosilci razvoja supervizijske mreže na področju socialnega varstva v Sloveniji v naslednjih letih. Od teh študentov pričakujemo, da so dobri praktiki s solidnim strokovnim znanjem, da že imajo nekaj delovnih izkušenj in da imajo tudi nekaj pedagoških sposobnosti. Toda kako naj te kriterije preverimo?

Vsekakor morajo biti pogoji nekoliko različni za vpis prve skupine praktikov, ki že imajo supervizijske izkušnje in bodo prevzeli vodilno vlogo pri snovanju bodoče mreže supervizije kot učitelji veščin, in tistimi, ki jim bodo sledili v programu specializacije.

Vpisni pogoji programa za usposabljanje učiteljev veščin supervizije:

- končana prva ali druga stopnja študija socialnega dela ali sorodne stroke,
- pet let delovnih izkušenj pri neposrednem delu z ljudmi v socialnih težavah,
- uspešno končan podiplomski študij (specializacija ali drugi verificirani program, ki usposablja za delo z ljudmi),
- najmanj dveletne izkušnje iz supervizije v vlogi supervizorja.

Vpisni pogoji specialističnega programa za supervizijo:

- končana druga stopnja socialnega dela ali druge ustrezne smeri,
- najmanj tri leta delovnih izkušenj pri delu z ljudmi,
- dokončano podiplomsko izobraževanje (specializacija, verificirani program usposabljanja ali seminarji).

Pri sprejemanju kandidatov pa bo treba paziti še na dodatne kriterije, ki so pomembni za oblikovanje enakomerne mreže za supervizijo po vsej Sloveniji. Sprejeti moramo primerno število študentov z vsakega področja socialnega dela in iz vsake slovenske regije. Vendar pa ti dodatni, „zunanji“ kriteriji ne smejo nadomestiti zgoraj navedenih. Pomenijo lahko le dodaten kriterij, ki bo pomagal izbirati med več kandidati, ki bodo ustrezali razpisanim pogojem.

OSNUTEK ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA

- Opredelitev supervizije,
- supervizija in druge oblike vodnega učenja,
 - učni proces in učni problemi,
 - razvoj supervizijske metode,
 - supervizija in profesionalizacija socialnega dela,
 - cilji supervizije: učenje, suport in usmerjanje (nadzor?),
 - omejitve supervizije,
 - pogoji za supervizijo,
 - vloge v supervizijskem procesu — neposredne: supervizor in supervizant; posredne: stranka, institucija (delovno okolje),
 - proces in faze supervizije: predhodna, uvajalna, delovna in sklepna; vmesna in sklepna evalvacija; konec supervizije in slovo,
 - vzporedni proces v superviziji,
 - vsebina in elementi supervizije: komunikacija, zgodba, refleksija, konkretizacija, generalizacija, supervizijska vprašanja, *feed-back*, supervizijska analiza, evalvacija,
 - vrste supervizije: individualna, skupinska, teamska, intervizijska, diadna supervizija in supervizija študentov in pripravnikov,
 - modeli supervizije: reševanje problema, razvojni, procesni, sistemski in drugi modeli,
 - stili in kultura učenja,
 - vrednote in etika v superviziji,
 - supervizijsko srečanje,

- tehnike za spremljanje supervizije: poročila, dnevnik, študij primera, igranje vlog; dokumentacija o superviziji: zapisovanje, snemanje (avdio, video).

NAČRT IZVEDBE

Usposabljanje učiteljev veščin supervizije: februar 1995 - februar 1996 (do 36 oseb)

- a) Seminar 1: februar 1995
- b) Vodenje supervizijske skupine (3 člani) pod vodstvom supervizorja na VŠSD
- c) Intervizija (po 4 člani v skupini)
- d) Seminar 2: november 1995
- e) Izpit iz supervizije (pisni in ustni): april 1996

Specializacija iz supervizije v socialnem delu: oktober 1995 - oktober 1997 (do 36 študentov)

- a) Seminar 1: oktober 1995
- b) Delo v intervizijski skupini (s 3 kolegi) pod vodstvom učitelja veščin: od oktobra 1995 do oktobra 1996
- c) Seminar 2: februar 1996
- d) Delo v supervizijski skupini v vlogi supervizorja pod vodstvom učitelja veščin: od oktobra 1996 do oktobra 1997
- e) Seminar 3: oktober 1996
- f) Seminar 4: februar 1997
- e) Specialistični izpit (pisni in ustni): december 1997

Literatura

H. HANEKAMP (1992), *Intervision*. Hogeschool Nijmegen (separat).
 P. HAWKINS, R. SHOHEI (1992), *Supervision in Helping Professions*. Philadelphia: Open University Press.
 V. MILOŠEVIČ (1994), *A Model of Training for Supervisors in the Field of Social Welfare in Slovenia*. Hogeschool Nijmegen (diplomsko delo).